

SZENT ISTVÁN KIRÁLY EMLÉKEZETE

Bérczi Szaniszló, Budapest, 2000

SZENT ISTVÁN KIRÁLY EMLÉKEZETE
Kiállítás és kifestő felnőtteknek és gyermekeknek
Bérczi Szaniszló, 2000

A 2000-2001 évi ezredfordulón Szent István király megkoronázásának 1000 éves évfordulóját ünnepeltük. Ezer év viszontagságaira visszatekintve elmondhatjuk, hogy államszervező első királyunknak, Szent Istvánnak, az ő édesapjának, Géza fejedelemnek, és az őket megelőző honszerző Árpádnak magát az életet köszönhetjük. Az államszervező egyéniségek széles emberközösség számára teszik lehetővé hosszú távon is az életet.

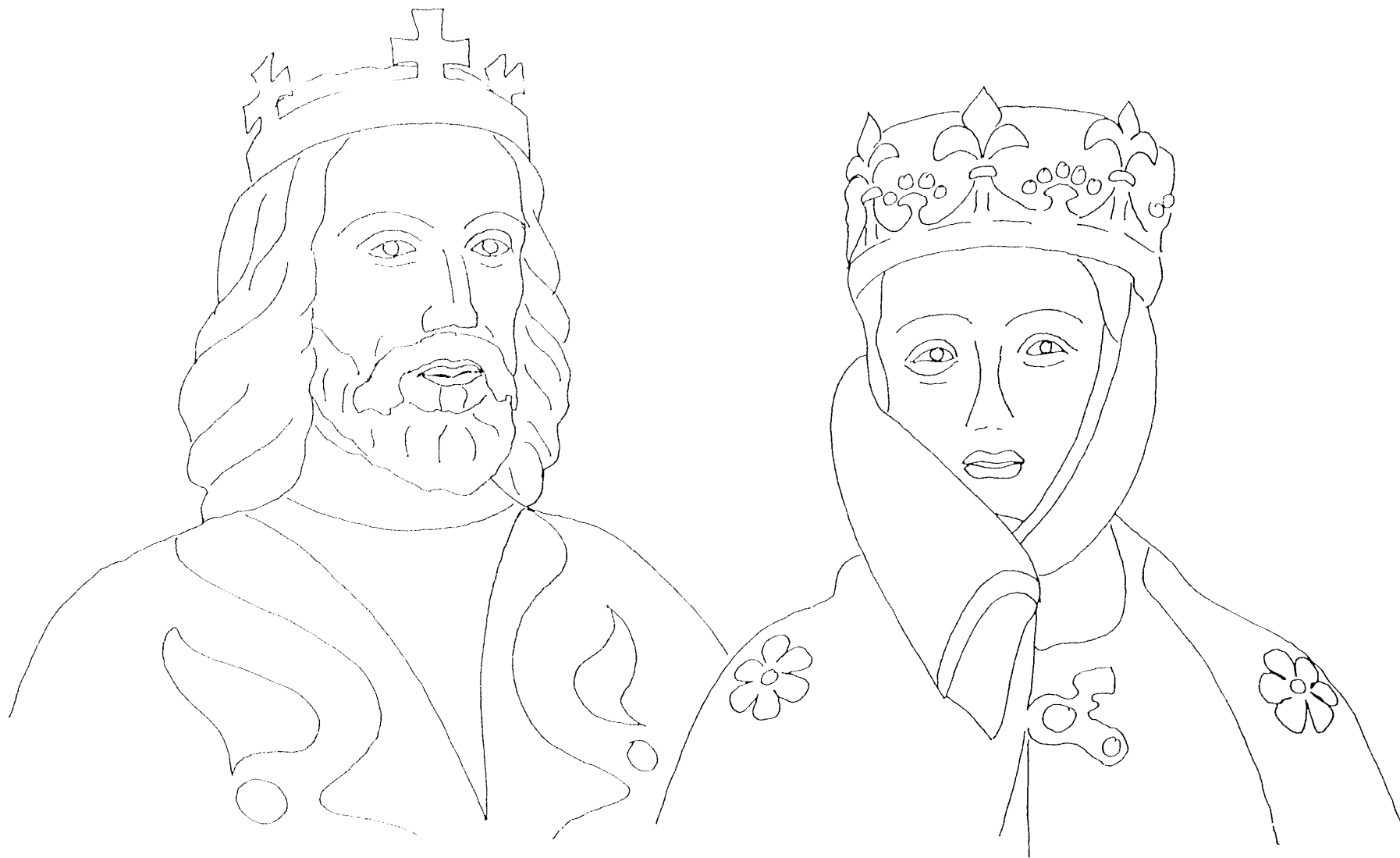
Mikor a történelmi emlékezet évezredet fog át, leegyszerűsít. Egyetlen személy köré csoportosítja azokat a tetteket, melyeket többen vittek véghez. A kereszténység államszervező szerepét, fölvetelét és elterjesztését már Géza fejedelem megkezdte. Vajk nevű fiát tudatosan neveltette a keresztény gondolkodási rendszer szellemében. Magának a Nyugat-európai típusú kétrétegű államnak a megszervezését is ő kezdte el, de a nagy művet Szent István fejezte be. Milyen szervezést is nevezünk kétrétegű államnak? Azt a területi szervezést, amikor a társadalom életét egy katonai-adminisztratív egység (ez a vármegye) és egy oktatási-egyházi szervezeti egység (ez az egyházmegye) párhuzamosan végzi. Kristó Gyula régi oklevelek ezreit kutatta át arról, hogyan történt Szent István király uralkodása idején az állami vármegye rendszernek és az egyházmegye rendszernek a párhuzamos szervezése. (Kristó Gyula: A vármegye rendszer kialakulása Magyarországon.) Ez a kétrétegű állam tudott aztán ellenállni a történelem viharainak: tatárjárásnak, török-dúlásnak.

Géza fejedelem és Szent István számára a kétrétegű állam mintáját a Német Római Birodalom szervezete szolgáltatta. (István király feleségének, Gizellának a bátyja volt II. Henrik bajor király és Német-Római császár.) A Német Római Birodalomban ez a kétrétegűség a római korból fennmaradt egyházmegyei szervezetnek és a mellette, vele párhuzamosan fölépült germán állami szervezetnek az együttéléséből, mondhatjuk így: szimbiózisából alakult ki. Az uralkodói piramis élén ennek végső formáját Nagy Károly császár és III. Leo pápa kölesönös megkoronázása alakította ki. Szent István államában azonban a szervezet létrehozása a király feladata volt. A nagyfejedelmek előbb egyetlen uralkodói kézben egyesítették a magyar törzsszövetség területét, majd Szent István ezt az egységes sztyepei államterületet osztotta föl a kétrétegű állam nyugat-európai szervezete szerint.

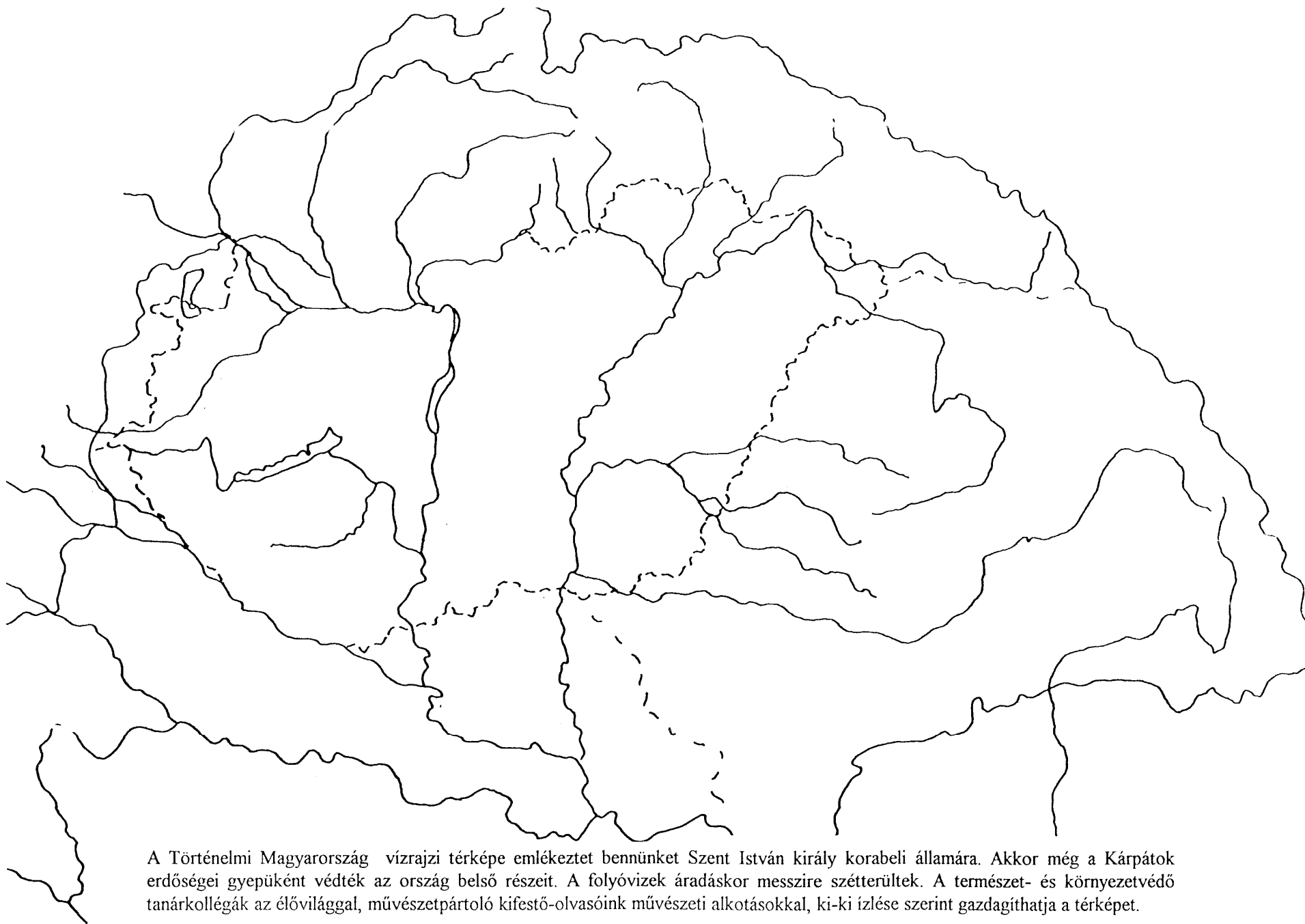
Kifestőnk Szent István király alakja és műve köré rendezi el az ezer évvel ezelőtti eseményekre emlékeztető műalkotásokat. Bár a honfoglalók gazdag sztyepei műveltséggel érkeztek, az új államszervezés nem volt tekintettel a magyarok régi hagyományaira. Majd csak Szent László király ismeri föl, az ő korára már meggyökeresedett új rendben, hogy össze kell építeni a régi hagyományokat az új gondolkodási formákkal. Kifestőnkben megtaláljuk e hagyomány-ötvözőedésnek, gondolkodási rendszer átrétegződésnek is a későbbi szemtanuit, a románkori művészetet. Ebben ismét megjelennek és egymás mellett szerepelnek az ősi pogány és a keresztény jelképek. Szeretettel nyújtjuk át kifestő-olvasóinknak az Eurázsiai művészeti sorozat ezen új darabját, remélve, hogy elnyeri ez is tetszésüket.

Budapest, 2000 május 15.

Bérczi Szaniszló

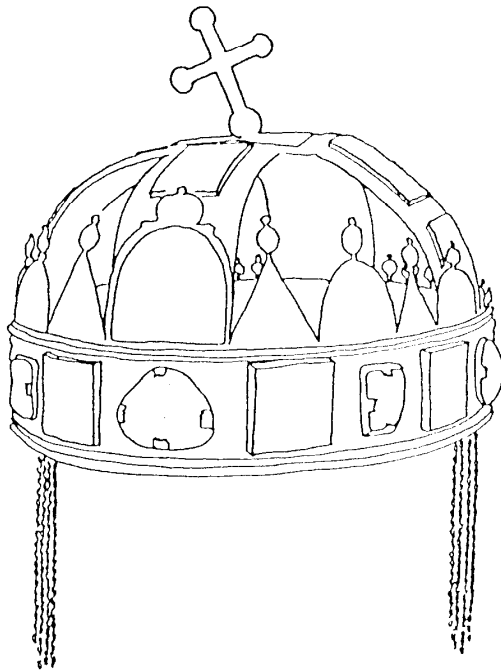

Szent István királynak és feleségének, bajor Gizellának pontos arcását nem ismerjük. A közel korabeli művészeti alkotások segítenek abban, hogy fölidézzünk egy eszményített királyi párt. Szent István vonásai rokonok lehetnek a Szent László herceg látható Árpád házi vonásokkal, Gizella arcának megidézésénél pedig a naumburgi dómban látható szép szobrok adtak ihletet a rajzolónak.

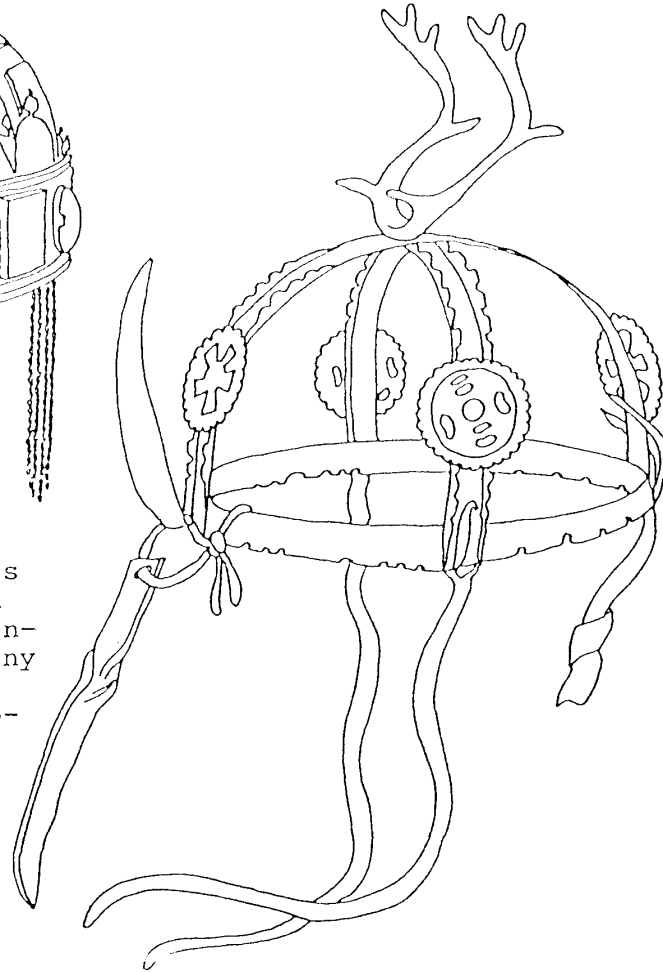

A Történelmi Magyarország vízrajzi térképe emlékeztet bennünket Szent István király korabeli államára. Akkor még a Kárpátok erdősegei gyepüként védték az ország belső részeit. A folyóvizek áradáskor messzire szétterültek. A természet- és környezetvédő tanárkollégák az élővilággal, művészetpártoló kifestő-olvasóink művészeti alkotásokkal, ki-ki ízlése szerint gazdagíthatja a térképet.

A magyar királyok szent koronája a kereszténység jelképrendszerét hordozza, szerkezete azonban más kort és tájat őriz. Az eurázsiai sztyeppe három pontjáról is bemutatunk ilyen szerkezetű koronát. Ezekben közös az, hogy két félköríves keresztpántot alul abroncs fogja egybe. Az ívek találkozási pontjait fontos jelképekkel díszítik.

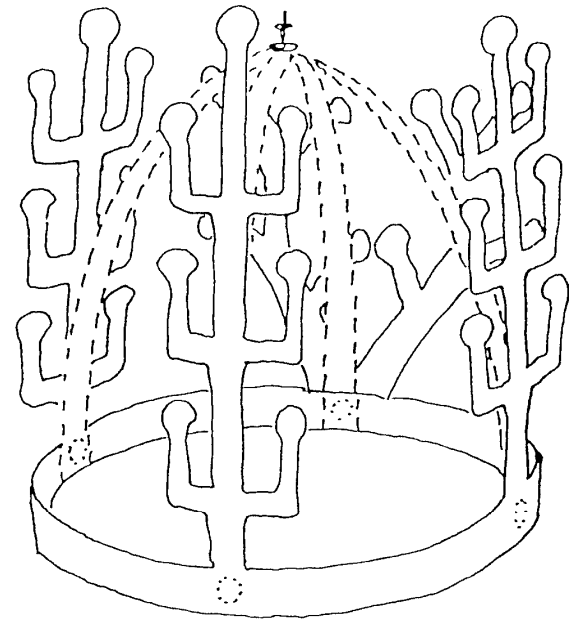

A magyar koronán a régi és az új világkép egyesített formában jelenik meg. Szintézise a nyugati keresztény díszítőművészetnek és a keletről hozott régi korona-szerkezetnek.

Szibériai sámánkorona a budapesti Néprajzi Múzeumból.

Koreai korona, Kr. u. 5. szd. Szilla. /Tókiói Történelmi Múzeum, Ázsiai Művészet kiállítás/.

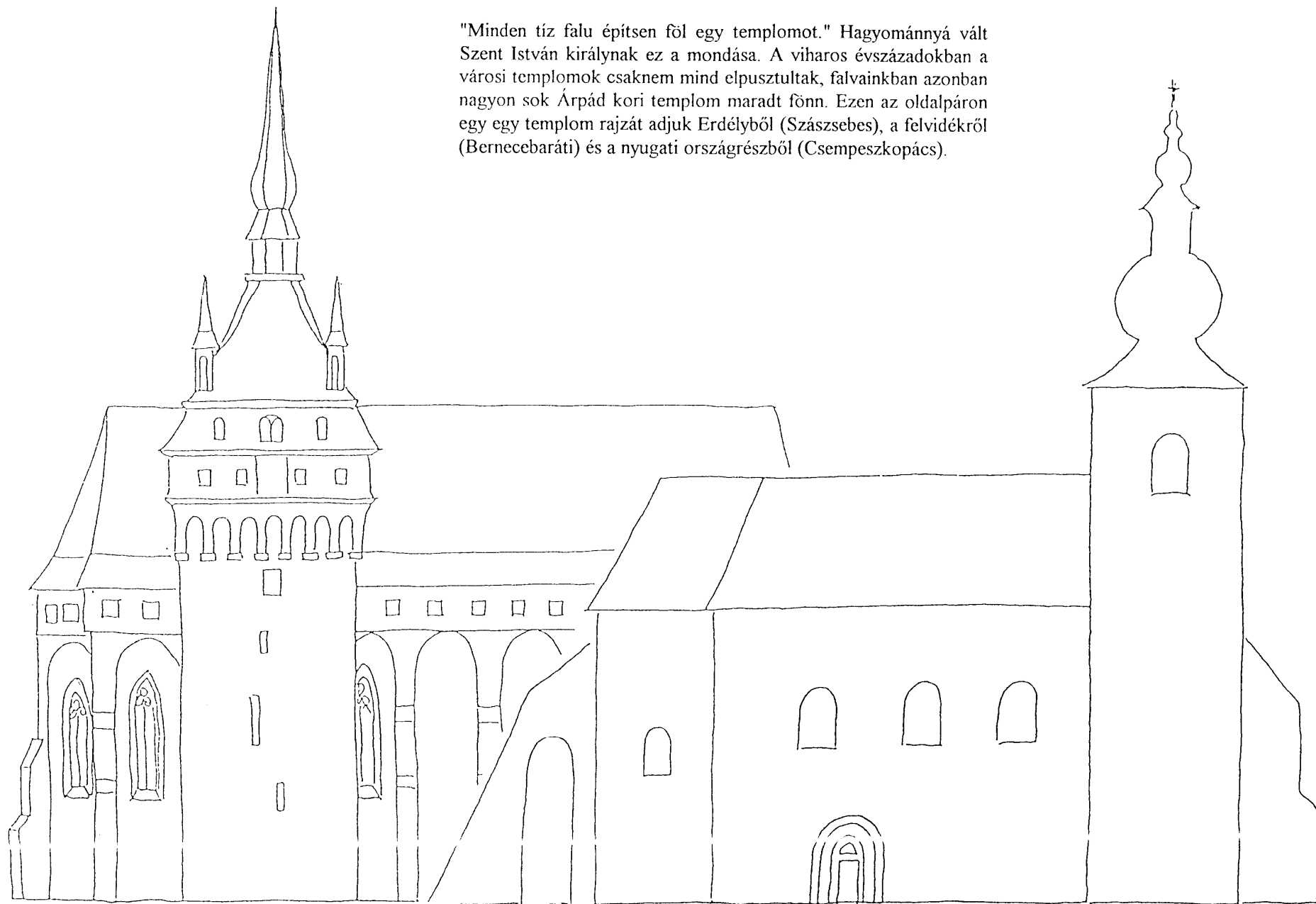

Az erős Német Római Birodalom a kereszténység fõlvételét elismeréssel fogadta. Géza fejedelem megkezdett államszervezõ programját katonai erõvel, vértességek is támogatta. A szövetséget, ahogy a középkori Európában mindenütt, családi kötelékek is erõsítették. Ezért nyerhette el István a bajor királylányt, Gizellát a kezét. Gizella bátyja, II. Henrik, bajor király, késõbb Német-Római császár volt. Rajzunk a kigyóspusztai csatát mutatja: egy páncélos vitézek között zajló csatajelenetet.

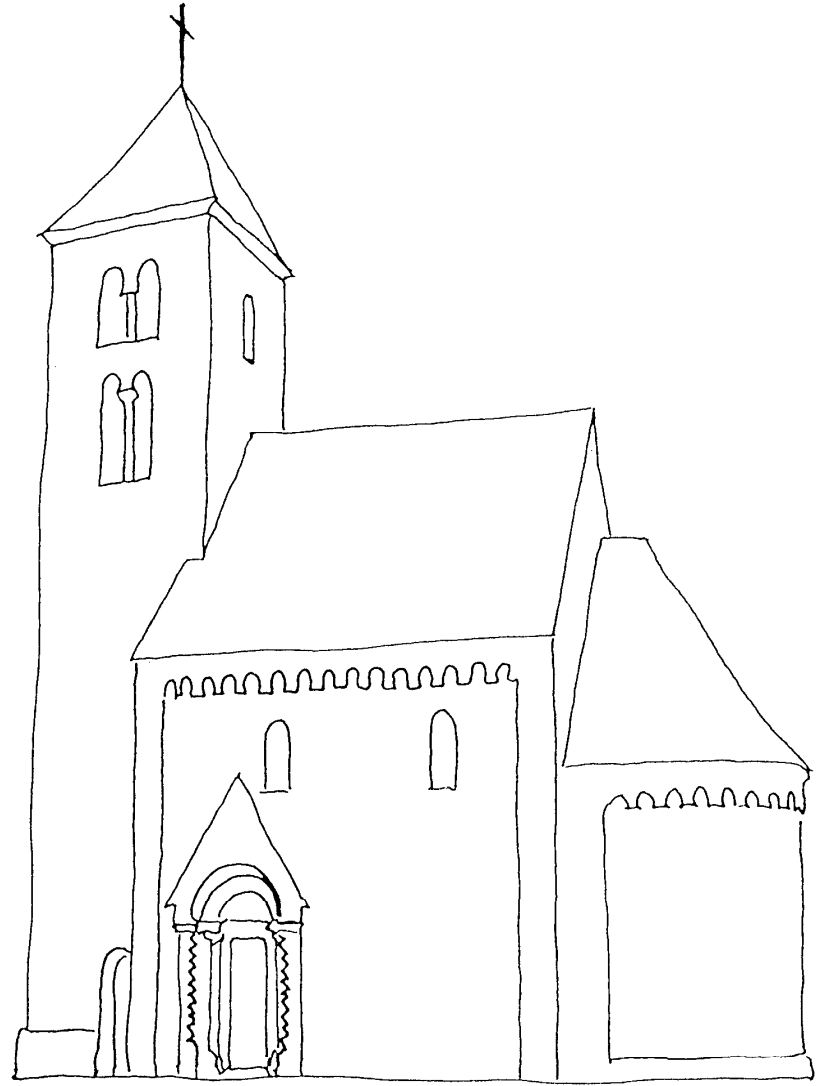
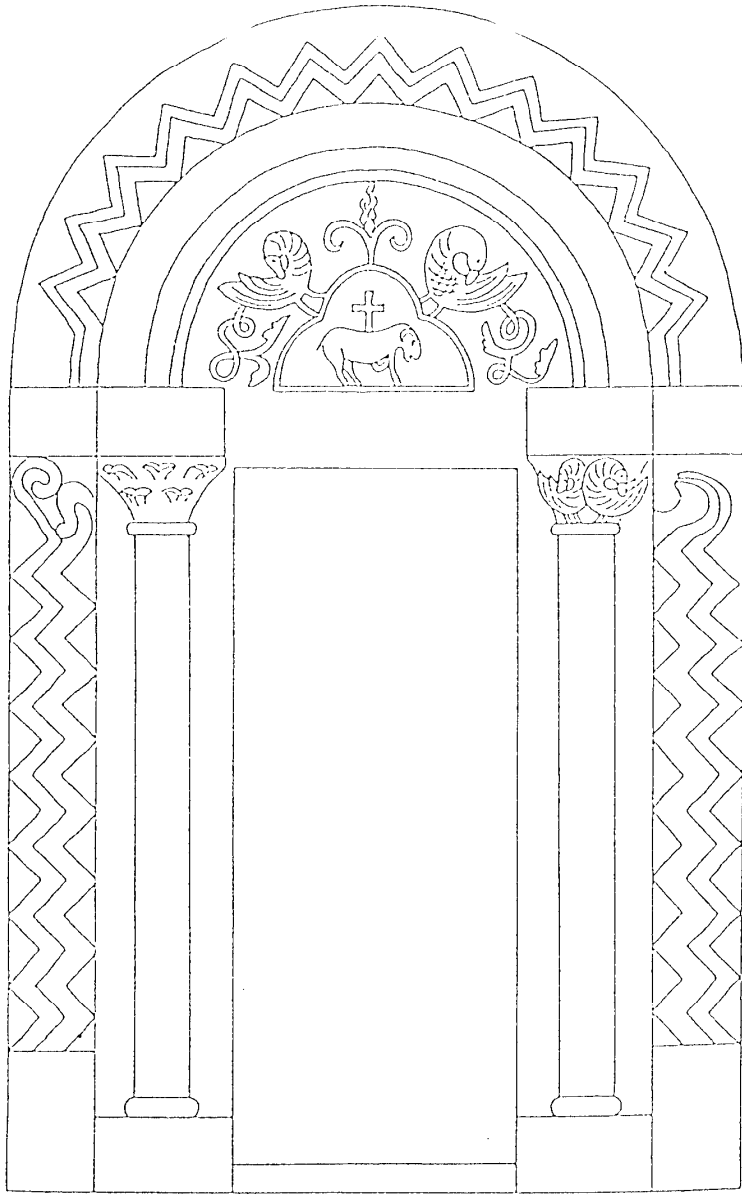

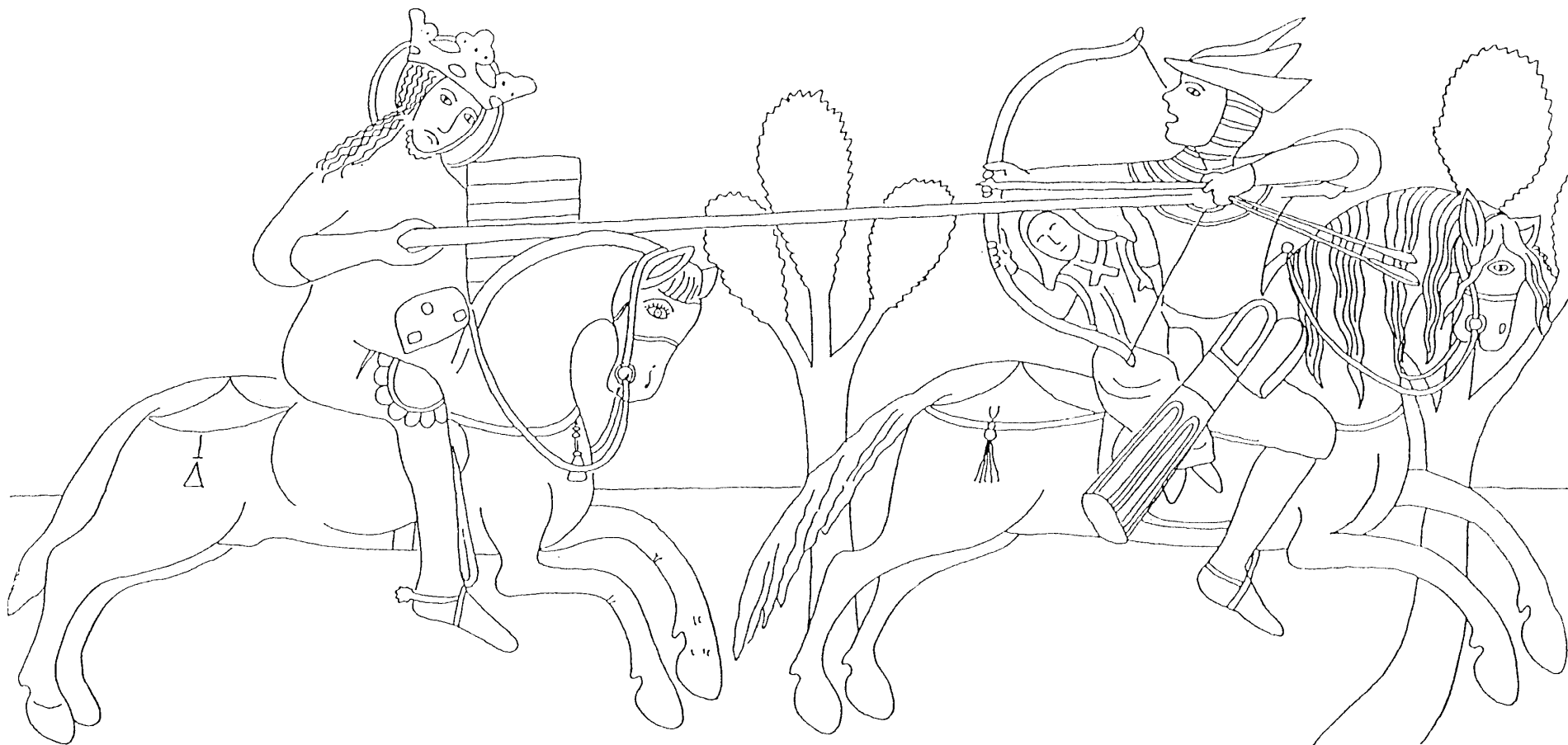
Szent István király minden fontos csatáját megnyerte. Ellenfelei a hagyományos magyar könnyűlovas harcmodorral küzdöttek. A Képes Krónika számos csatajelenetet is megőriz. Itt két iníciálét mutatunk be, melyek az István királyt, fiát, Imre herceget és Gellért püspököt szentté avattató későbbi Szent László király cselekedeteihez kapcsolódnak. Ahogy a templomok oltárain gyakran ábrázolták is őket, a két nagy szent király neve szorosan összefonódott a magyar hagyományokban.

"Minden tíz falu építsen föl egy templomot." Hagyománnyá vált Szent István királynak ez a mondása. A viharos évszázadokban a városi templomok csaknem mind elpusztultak, falvainkban azonban nagyon sok Árpád kori templom maradt fenn. Ezen az oldalon egy egy templom rajzát adjuk Erdélyből (Szászsebes), a felvidékről (Bernecebaráti) és a nyugati országrészből (Csempezkopács).

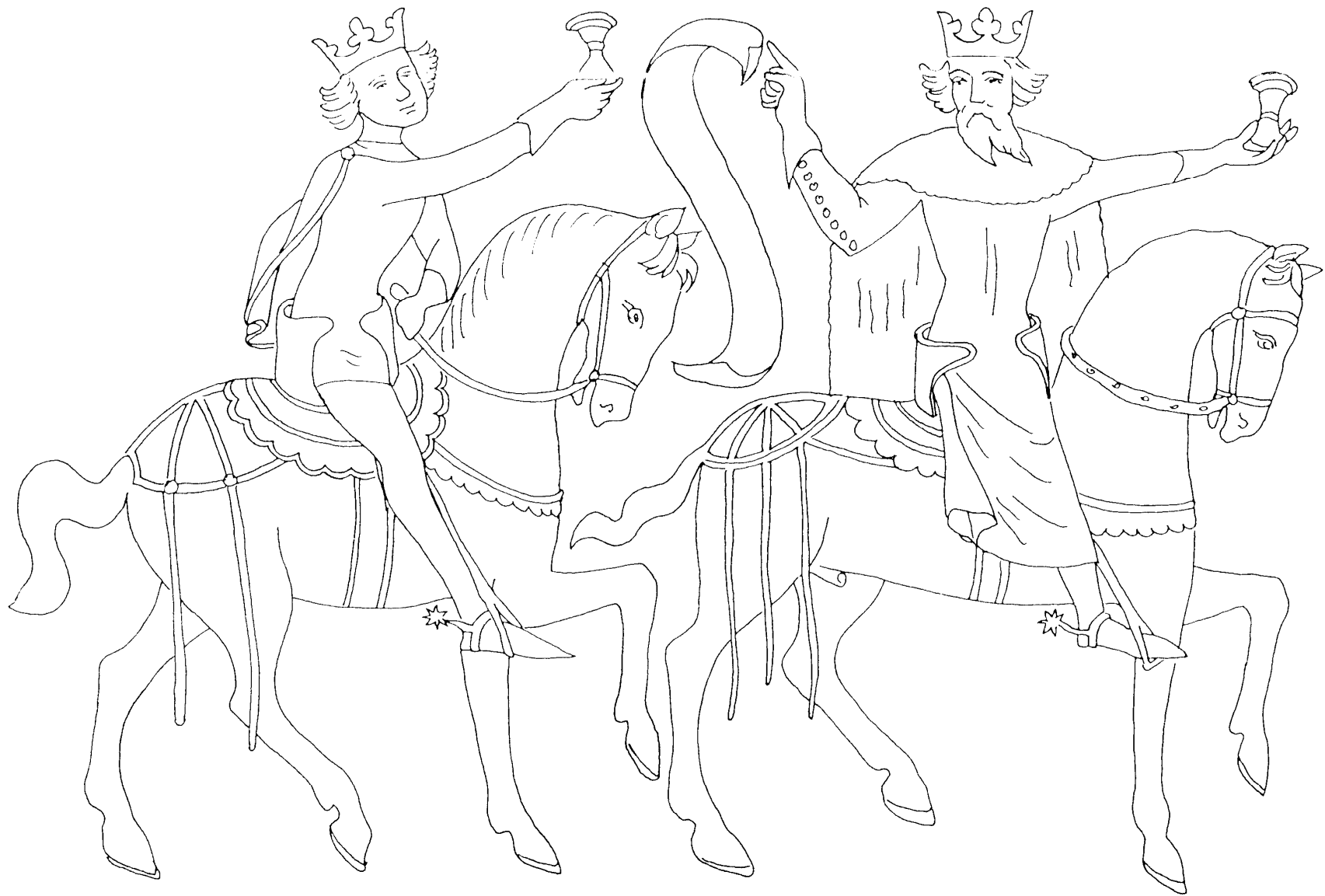

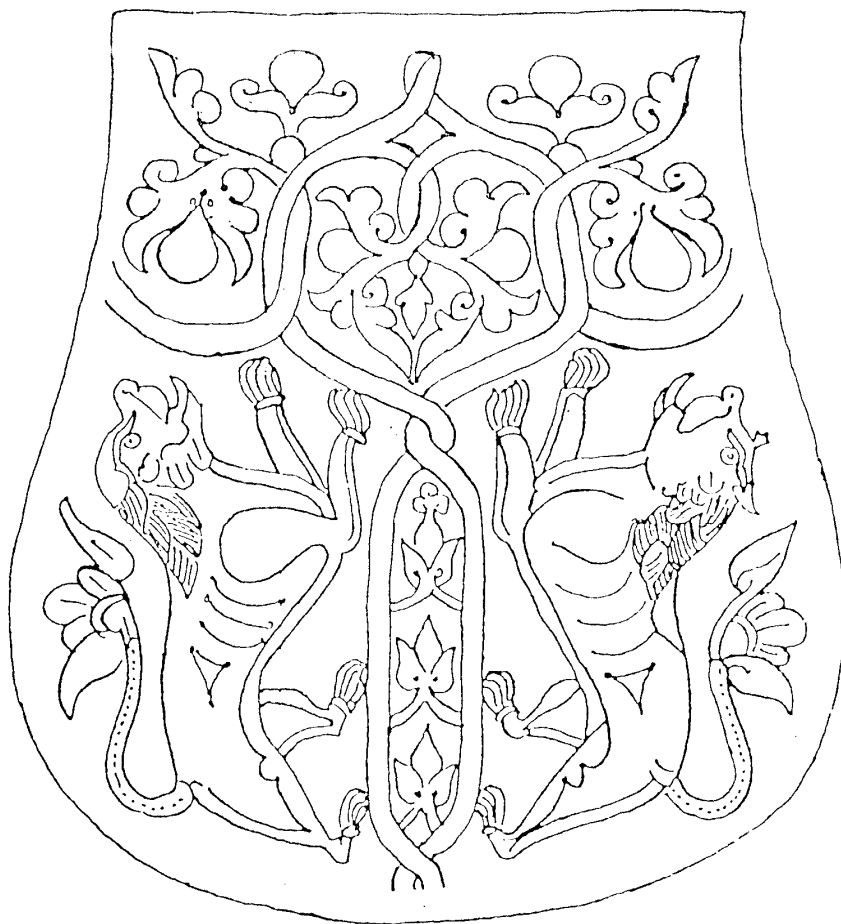

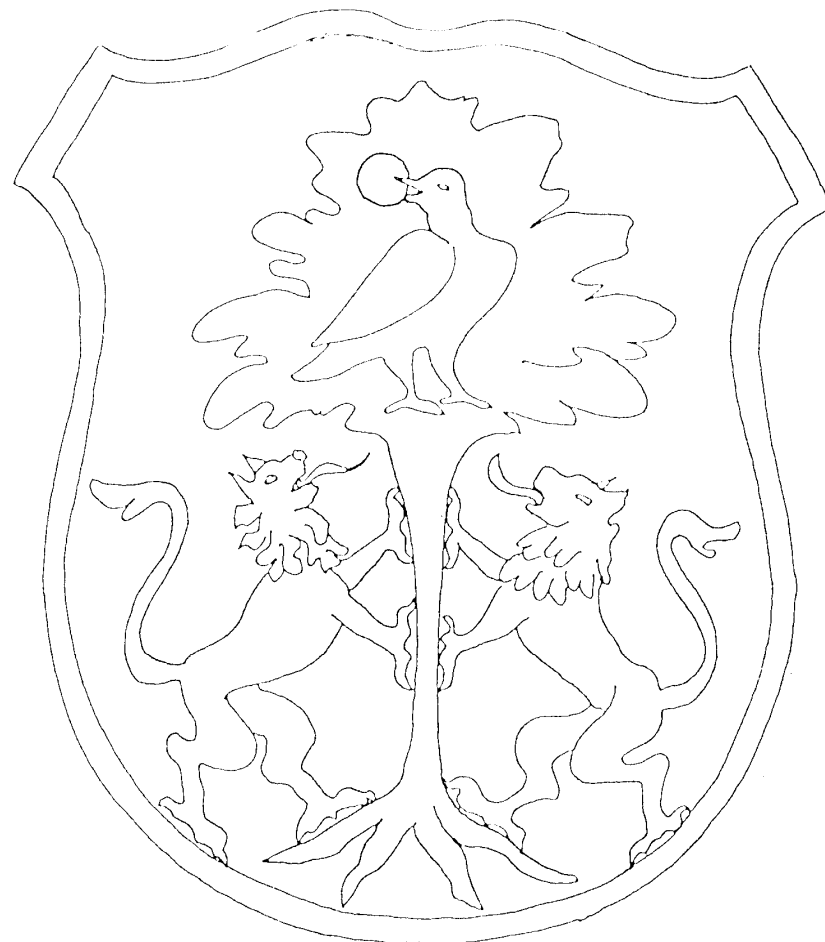
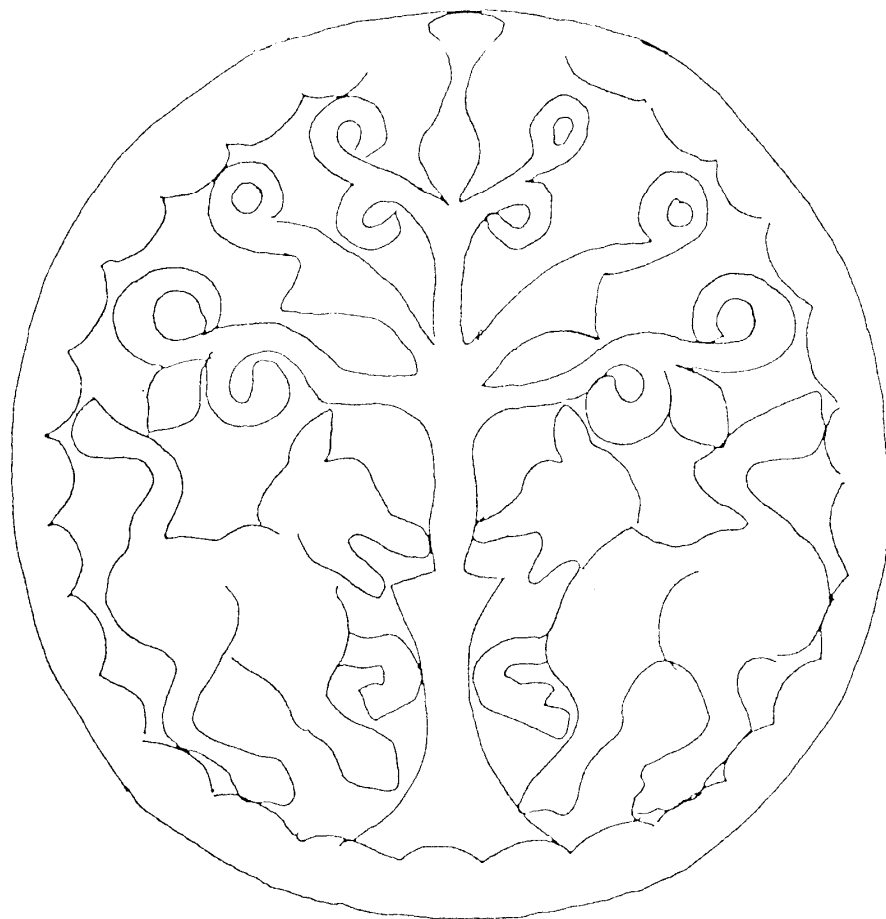
Szent László királyt III. Béla avattatta szentté. Így a XII. század végére három szent király jelképezte a magyarság törekvését a kereszténység eszméinek megvalósítására. Szent László király alakját a kakashalmi Szent László legendából idézzük föl. Szent István király művét ő továbbfejlesztette. A régi hagyományok és az új gondolkodás szintézisét Szent László király tette széles körben elfogadottá.

Szent Imre herceg és egy szent király (véltjük Szent István) alakját a veleméri freskókról idézzük föl, Aquila János alkotásáról. A veleméri templom szép példája annak, ahogyan az ablakokon átszűrődő fény végig vonul a freskók sorozatán, mint az olvasó újjá a sorokon, s rendre bemutatja a freskókon ábrázolt bibliai és történelmi jeleneteket: harmónikus egységben volt építészet és díszítőművészet.

A honfoglalás korát idéző tarsolylemezen (veszelovói) a fejedelmi jelképek, az oroszlánok fogják közre az életfát. Ugyancsak az életfát díszíti az esztergomi királyi palota kápolnájának falára festett nagyméretű oroszlános falikép korong is, melyből 14 sorakozott félkörben egymás mellett a szentély falán.

Az életfát őrző oroszlánok más régészeti leleteken is megtalálhatók, például áttört bronzkorongokon és később újrafogalmazták őket a románkori templomi kőfaragásokon is. Sőt, az egyetlen magyarországi alapítású szerzetesrendnek, a Remete Szent Pálról elnevezett pálosoknak a címerébe is életfát őrző oroszlánok kerültek.

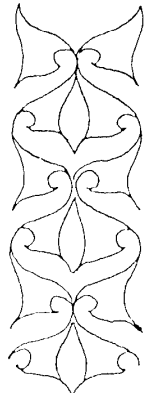
"minta-molekulák"
D₁

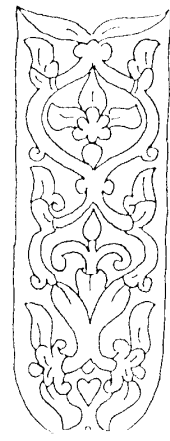
Ig

m-g típusú
kettősfríz

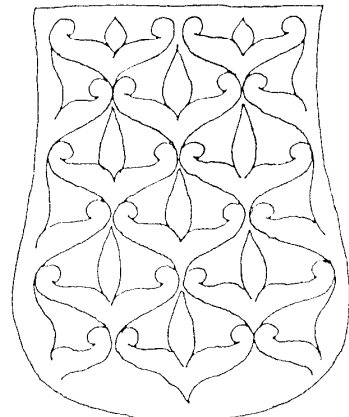

mintamolekulák
egyediesítve az
m-g keretben

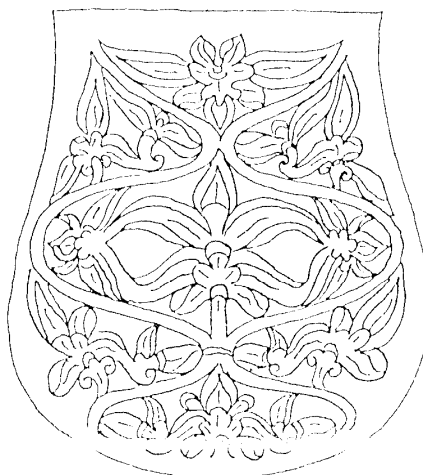

Nagyőszzi
szíjvég

cm
hálózat

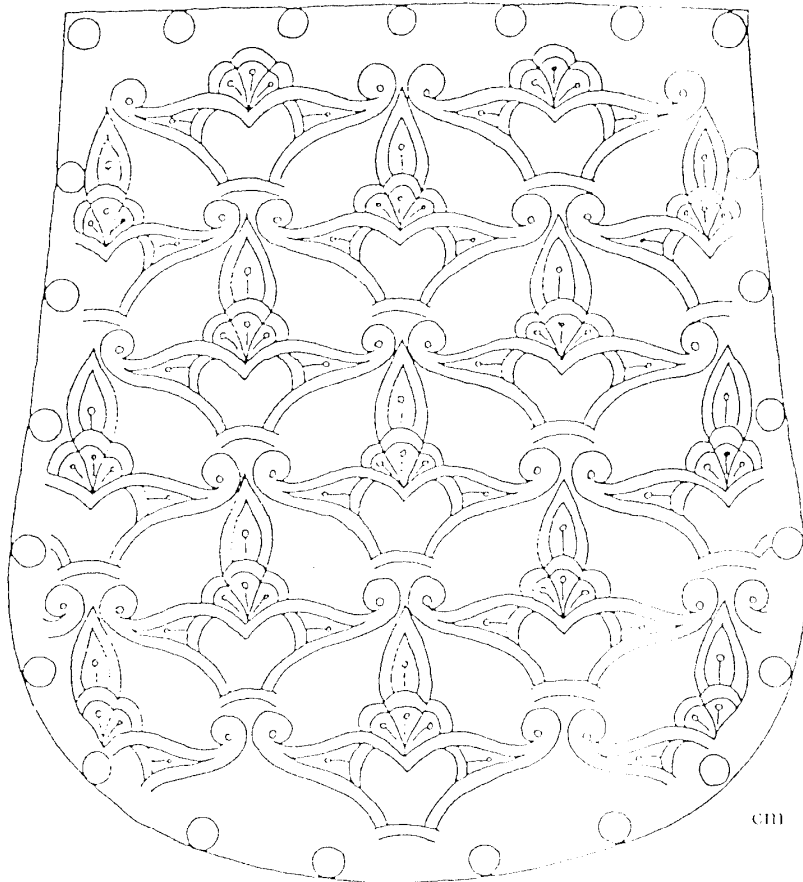

kiemelés a
hálózatból

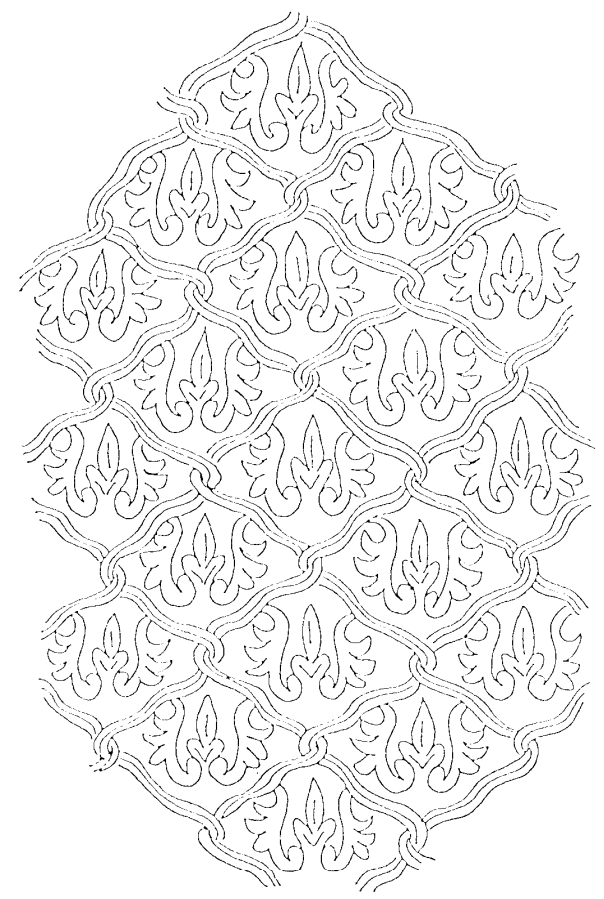
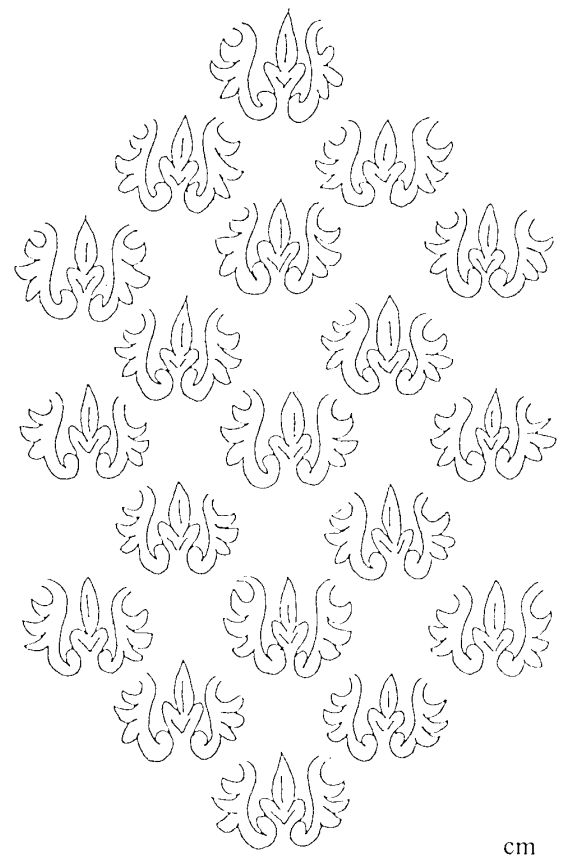
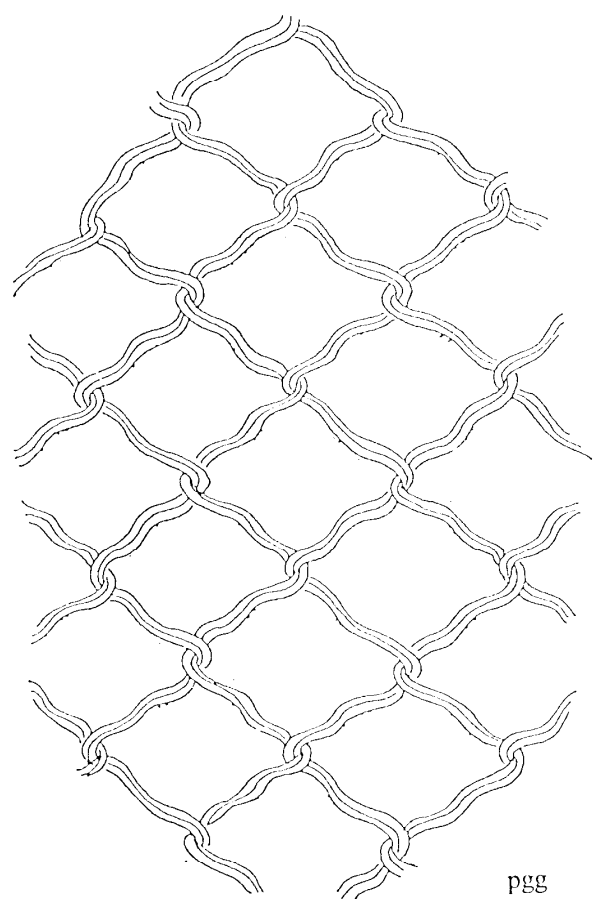
Tarcali
tarsolylemez

A honfoglaló magyarok is gazdag díszítőművészeti hagyományokkal érkeztek. László Gyula több munkájában elemezte a palmettás hálózatos minta fölépítését. Ez a mintaszerkezet gyakran megjelenik a románkori építészetben is. A főleg tarsolylemezeken előforduló cm síkszimmetria mintatípust tuloldalt a gyulafehérvári székesegyház déli kapujának egyik oszlopáról mutatjuk be.

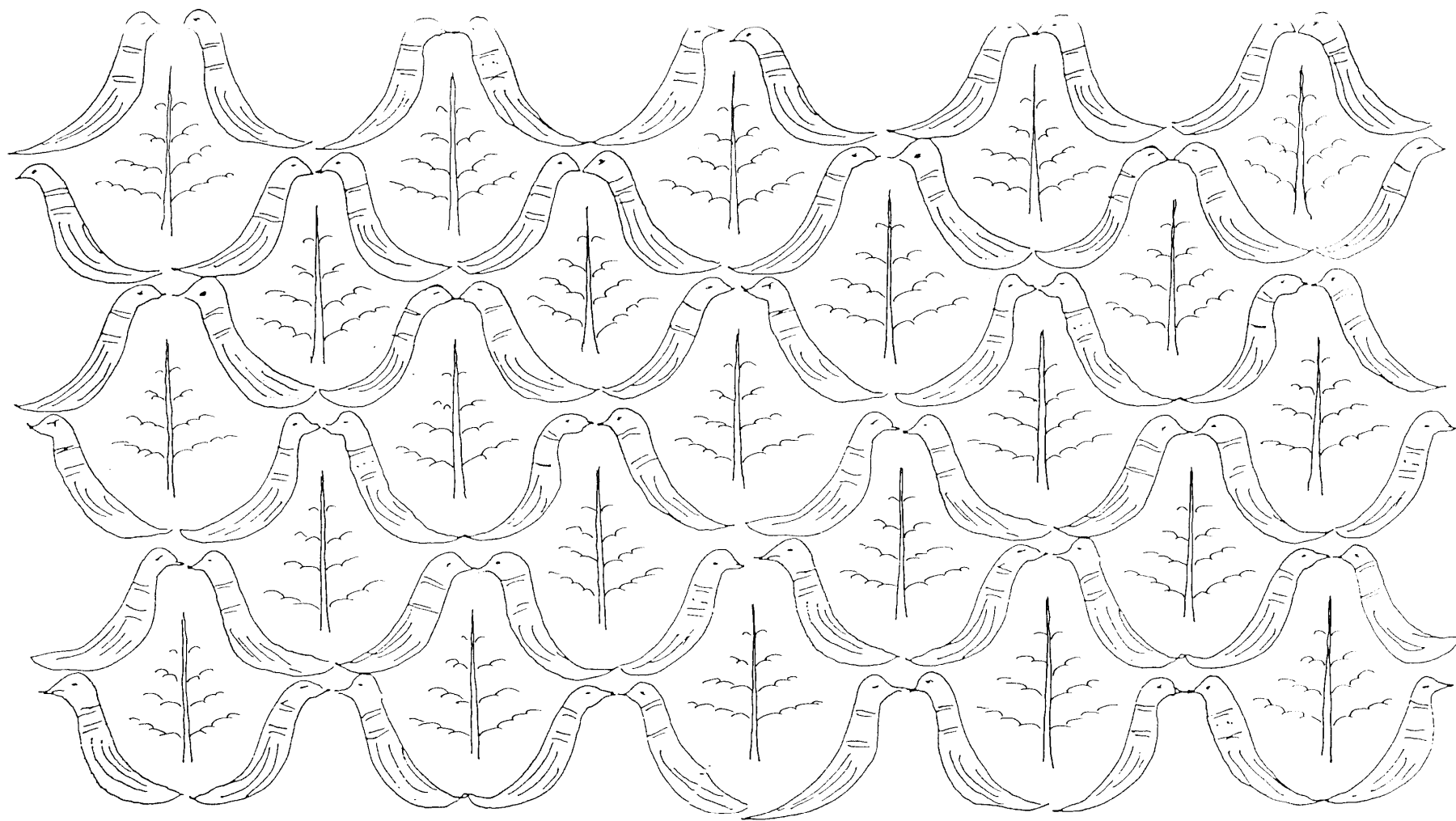

Az eperjeskei tarsolylemez cm-típusú hálózatos mintája.

A gyulafehérvári székesegyház déli kapuján érdekes hálózatos mintát figyelhetünk meg. A mintázat összetett. Két almintázatra bontható szét. Az egyik hálózatot alkot. A hálózat elemeit a pgg szerkezet szerinti szimmetria jellemzi. (Ezt a szerkezetet egy csúsztatva-tükrözési művelet szervezi függőleges és vízszintes irányban is.) A hálózat mintája áll a bal oldalon. Középen a palmettacsokrok vannak kiemelve a mintázatból. Ezek a cm síkszimmetria típus rendje szerint szerveződnek. Jobb szélén áll az összetett mintázat rajzolata.

Ilyen összetett mintázatok az eurázsiai sztyeppéről és az azt övező hegyvidékekről származó számos régészeti leleten megtalálhatók. Összetett mintázatot leg többet a Közép-ázsiai művészet című kifestőben mutattunk be az eurázsiai formavilágot bemutató füzetekben (az Eurázsiai Művészetek kiállítás és kifestő sorozatban). A hálózatos minták legkorábbi előfordulásai Urartuból valók, ahol bronz öveket díszítettek cm vagy cmm szimmetria-típusú hálózatos mintákkal. Közép-Ázsiában a cmm hálózatban gyakori a pg típusú minta.

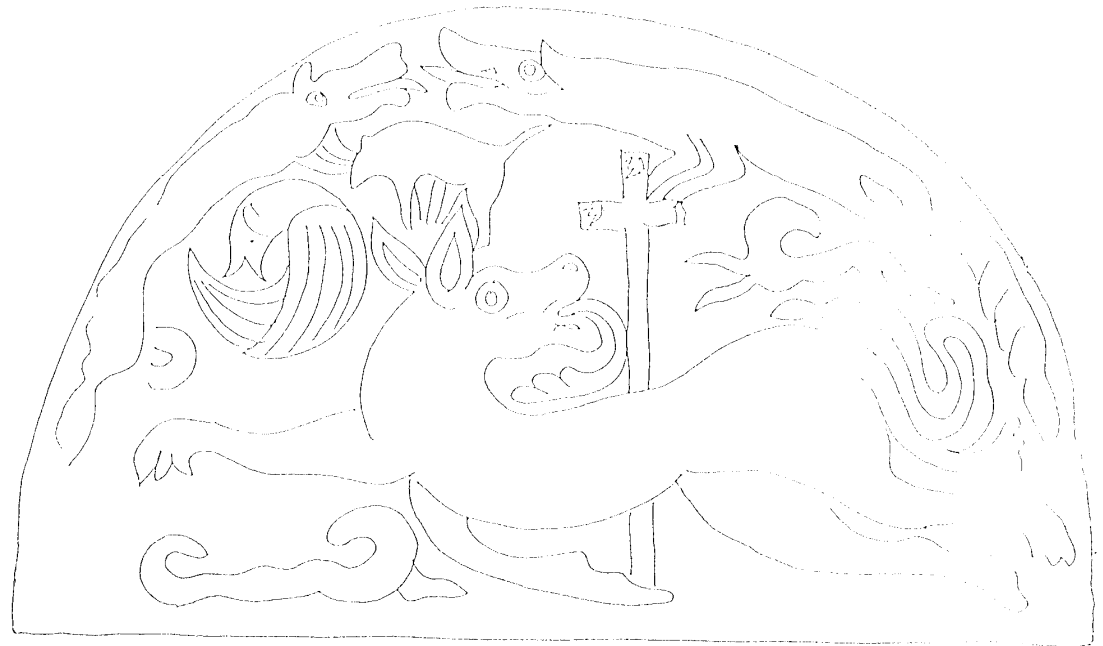
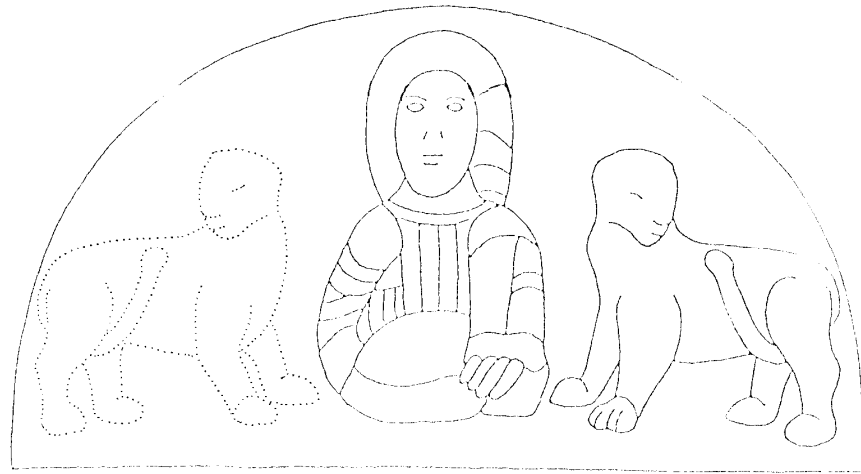
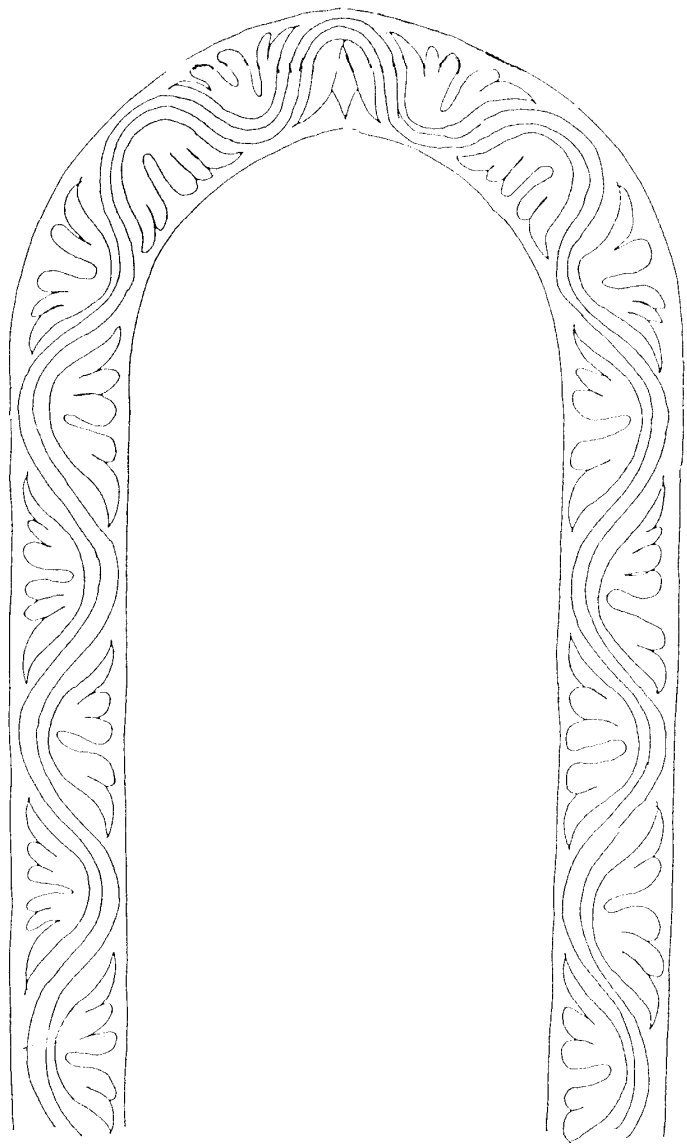

Szerkezetében ugyancsak a cm-típusú hálózatos mintarendet mutatja az a palást, amit a hagyomány szerint Szent István és Gizella királyné ajándékozott a metzi apátságnak. Itt a hálómintát madarak rajzolják ki úgy, hogy egy mintaoszlopot kiemelve a madarak hol balra, hol jobbra néznek. A minta oszlopai tehát a lábnyomok szerinti 1g típusú rendet követik. A sorokban a madarak páronként szembe néznek és így az m1 szerkezetű rendet ábrázolják. A hálózatba került fűcskák ugyanezt a rendet valósítják meg.

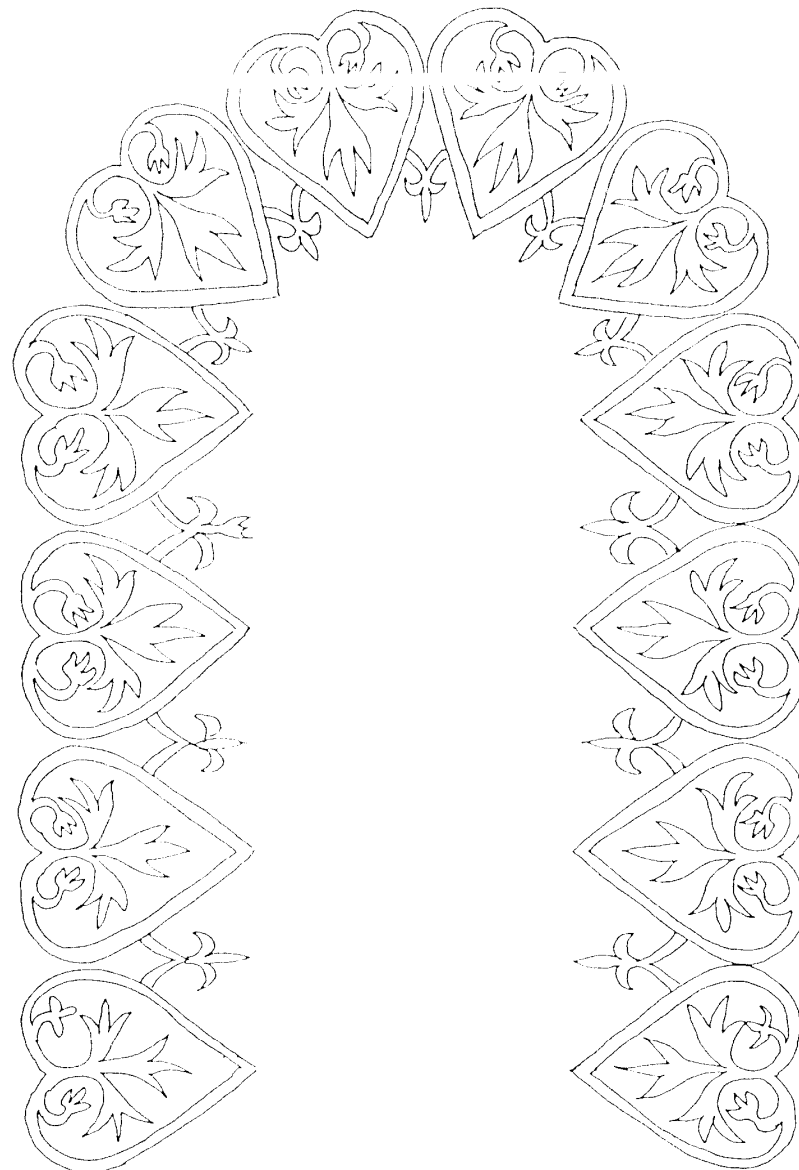

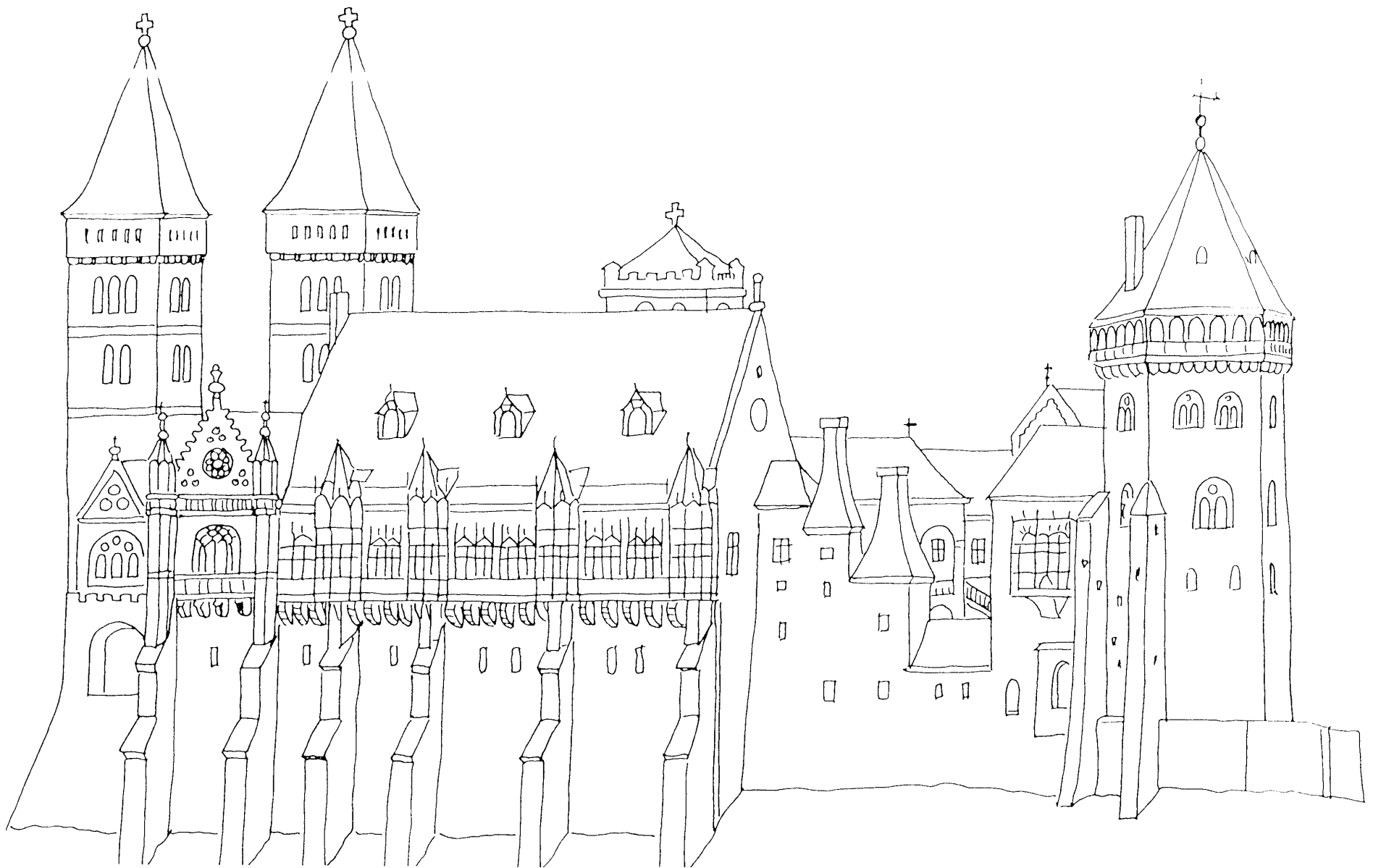
László Gyula könyvet írt a honfoglaló magyarok lószerszámjáról. Ebben fogalmazta meg azt a fölismerését, hogy a honfoglalók díszes lószerszámja szellemiségében a szkíta kori díszítőművészetet örökli. A lovak szügyelőverete például falevél vagy madárszárny alakú. Itt két palmettás díszítésű szügyelőveretet mutatunk be elsőként, azután pedig állatfejes és emberfejes díszeket. A harmadik sorba a románkori építészetből fennmaradt érdekes oszlopfő-emberfejeket helyeztünk. Az utolsó szoborfej Szent István királyé, Kalocsáról.

Gazdagon fönmaradt a pogánykori és a természetábrázoló díszítőművészet a románkori építészetben. E láptükör bal szélén a hidegségi, jobb szélén a somorjai templom festett ablakkeretét, virágmintáit, a belső timpanonokban a kenyérosztó Úr Jézust, a sárkányos-állat-

-figurás zalaháshágyi timpanont, a vadászjelenetes szamosújhelyi és egy szintén állatfigurás kelta eredetű timpanont mutatjuk be. Sorozatunk Románkori templomkapuk című füzetében gazdagon válogathatnak kifestő-olvasóink Európa szebbnél szebb kapufaragásaiból.

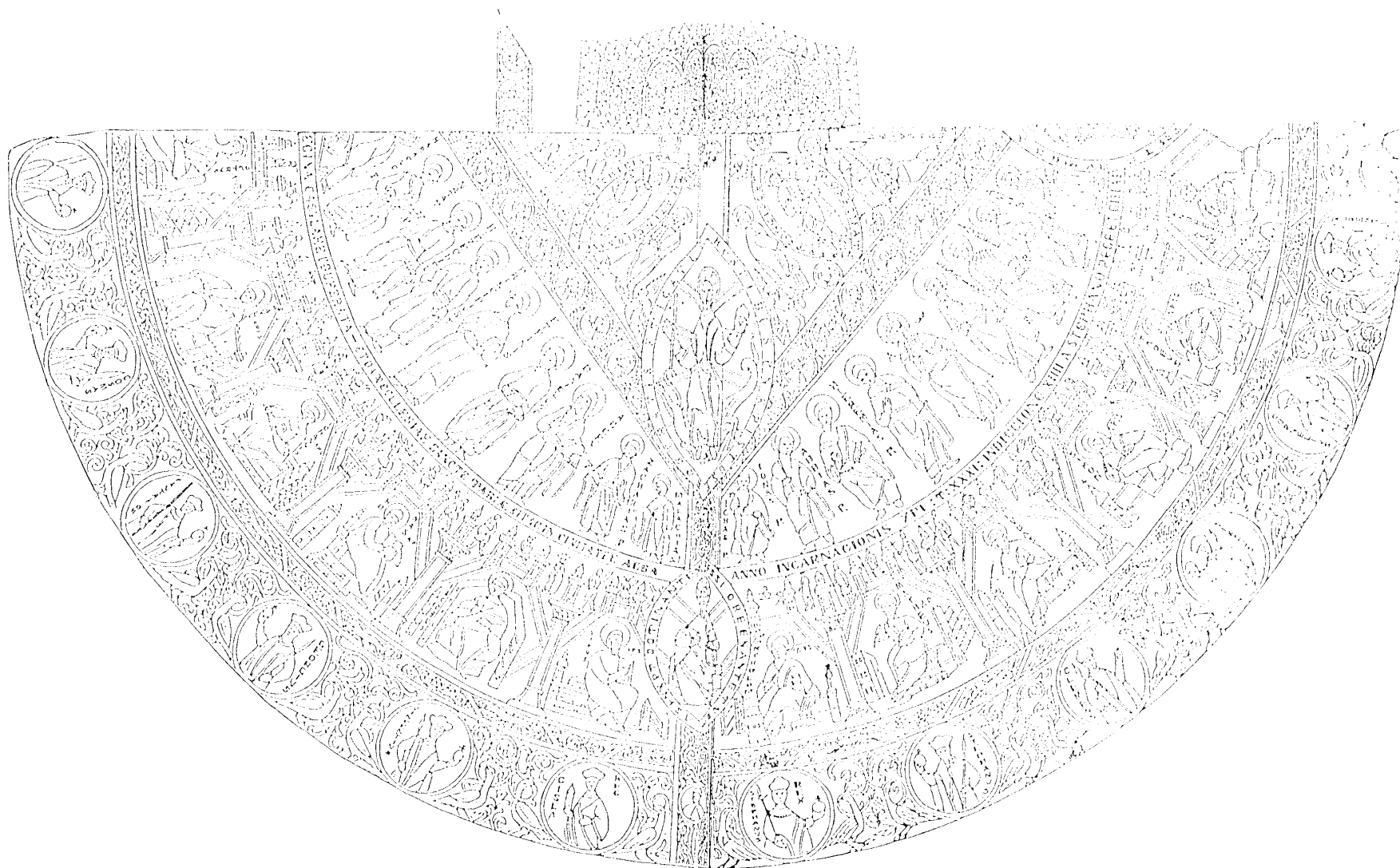

Géza fejedelem idején Esztergom volt az ország fővárosa, a fejedelem székvárosa. Itt született István király is. Mikor a tatárjárás után IV. Béla király Budára tette át a királyi szék helyét, Esztergomot az ország hercegprímása, az esztergomi érsek kapta meg. Rajzunkon az esztergomi vár, palota és székesegyház képét Vitéz János idejéből idézzük föl. Akkor még állt a románkori bazilika is.

Szent István király nevéhez legszorosabban Székesfehérvárt kapcsoljuk. Ezt a várost is Géza fejedelem alapította, és 1973-ban ünnepelte fönállásának 1000 éves évfordulóját. Ugyancsak Géza fejedelem alapította a Pannonhalmi Apátságot is. Emlékezésül Székesfehérvárra, a királysírokat is befogadó bazilika romkertjéből, a falat díszítő ablakok rajzát választottuk: körbeforgó madarokat és szarvasokat.

Befejező ábránk Szent István király koronázási palástja, melyet a hagyomány szerint Gizella királyné himezett ki udvarhölgyeivel

A szemközti oldalon a sztyeppén lezajlott népvándorlásoknak azt a szeletét mutatjuk be, amely a magyar Honfoglalást is tartalmazza. Vízszintes irányban az eurázsiai nagytájak és tartományok, függőlegesen az évszázadok szerepelnek, s a népmozgásokat nyilak jelzik.

Nyugateurópa	Kárpátmedence	Al-Duna, Kárpátok előtere	Dnyepertől Ny.ra	Don-Dnyeper-Krím	Kubán - Kaukázus	Volga és Ural	DNY. Szibéria	Ny.Turkesztán	Altáj
300 400 A Vizigótok kirabolják Rómát. A Hunok hadjáratai Nyugat-Európában	Vizigótok Erdélyben Jazigok (Herpályi Jalomsírok) 321 Vizigót támadás a Jazigok ellen 322 Vizigótok veresége 332 Jazigok polgárháború 358 Jazigok veresége Constantintól VIZIGÓTOK 432 A HUNOK elfoglalják a Kárpátmedencét. 444 Attila tiszai fővárosa 453 Attila halála, a Hunok visszatérése	HUNOK A Hunok visszatérése Az Alánok birodalmába	OSZTROGÓT Birodalom 375 Hunok Ny.felé Az Osztrogót birodalomösszeomlása	A Gótok elfoglalják a krími beszporuszi királyságot. A Hunok átkelése a Donon. Alánok mennek a Krímbe.	Alánok a Kubán vidéken A Hunok atvonulnak a Kubán vidék északi részén Alán királyság a Kaukázusban ONOGUROK (MAGYAROK?) SZABIROK	HUN uralom az Alánok fölött 350 A Hunok elindulnak Európa felé 460 ONOGUROK SZABIROK elmozdulása nyugat felé	SZABIROK? 350 HUNG - NU Benyomulás Sagdianába 460 ONOGUROK (MAGYAROK?) SARAGUROK Ny.ra CHUNNI (CHIONITA) HEFTALITÁK (FEHÉR - HUNOK)	SZABIROK? 460 SZABIROK Nyugat felé UAR - HEFTALITÁK Tockárisztánban	ZSUAN - ZSUAN birodalom 460 UAR (AVAR) törzsek Tockárisztánba vonulnak
500	568 Az AVAROK honfoglalása a Kárpátmedencében. KUTURGUROK csatlakozása	AVAROK Pontaszi Avar birodalom	OGURI - törzsek (SARAGUROK AVAROK) 568 TÜRK követek Bizáncban	530 OGUR - törzsek (KUTURGUROK AVAROK)	568 Az AVAROK követküldésel Bizáncba. ONOGUROK (MAGYAROK?) , a Szabir nép utolsó említése e néven	Az Avarok (UAR - HUNNI-k) mozgása nyugatra 576 Nyugati Türk kaganátus	Heflita birodalom (ia. 460 - 560) Az Avarok (uar-churuni-k) nyugatra indulnak 565 a Türkök megdöntik a Heflita (Fehérhun-Avar) államot	ZSUAN - ZSUAN birodalom 552-ig 552 KÖK-TÜRK kaganátus	
600 AVAR kalandozások	(SARAGUROK csatlakozása?) 670 ONOGUROK (MAGYAROK?) csatlakozása az AVAROKHOZ Kubar vezetésével	679 A Bolgárok államalapítása Aszparuk vezetésével	BOLGÁROK Kuvrat ONOGUR - BOLGÁR (ie. 600-650)	ONOGUROK (MAGYAROK?) 700 Kazárok A Krímbe.	ONOGUROK (MAGYAROK?) Birodalma 625 TÜRK-KAZÁROK a derbendi kapunál 650 TÜRK-KAZÁR birodalom	650 Volgai BOLGÁROK és baskinai Magyarok(?) (Magna Hungaria)	TÜRKÖK	TÜRKÖK	
700 Nagy Károly legyőzi az AVAROKAT	" KÉSŐ-AVAROK " (tömeges griffes-indás leletek a Kárpátmedencében 1000-es lélekszámú temetőkből)		MAGYAROK?	BOLGÁROK ONOGUROK (MAGYAROK?) ALÁNOK KAZÁROK TÜRK	ONOGUROK (MAGYAROK?) SZAVÁRD MAGYAROK a Kaukázusban KAZÁR birodalom	BURTÁSZOK (? Baskinai magyarok?)	BESENYŐK	(KUNOK?)	
800 830 ONOGUR (MAGYAR?) poqtya Nyugat-Európában	A nagy lélekszámú "griffes-indás nép" a Kárpátmedencében 896 A Magyarok honfoglalása Árpád vezetésével	860 A Magyarok az Al-Dunánál BESENYŐK	A MAGYAROK Etelközben 895 a Besenyők támadás	A MAGYAROK Levédiában 830 Sarkel erődjének felépítése a MAGYAROK ellen TÜRK - KAZÁR birodalom	A MAGYAROK nyugat felé mozdulnak BESENYŐK	BESENYŐK támadása a Kazár birodalom ellen KUNOK	KUNOK		
900 MAGYAR kalandozások Nyugat Európában	MAGYAR törzsszövetség a Kárpátmedencében 996 Benedékek "Pannonhalmán"	BESENYŐK	KUNOK	KUNOK TÜRK - KAZÁR birodalom					
1000									Kiadja a Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesülete és az UNICONSTANT Bérczi Szaniszló: SZENT ISTVÁN KIRÁLY EMLÉKEZETE ISBN 963 00 6326 3

Ezt a munkámat szüleimnek, Magyar Györgyikének és Bérczi Istvánnak ajánlom

Hálával és szeretettel gondolok mindazokra, akik valamilyen formában segítették munkámat: az Eurázsiai Művészetek kifestőkönyv-sorozat napvilágra hozását: Bánsági Tamás, Bánsági Mária, Bérczi Alajos, Bérczi Katalin, Bérczi Zsófia, Bíró Mária, Cech Vilmos, Czene Valéria, Deákné Demjén Ilona, Deák Gyula, Detre Csaba, Dobos László, Fabriczy Anikó, Földi Tivadar, Gulyás Balázs, Gulyás Pálné, Jeppesen Henrik, Kabai Sándor, Kiss Ulrich, Kiszél Vilmos, Kojima Hídeyasu, Kolczonay Katalin, László Gyula, Lombay Kamilla, Magyar Jolán, Matyasovich Henrik, Muzslay István, Nagy Dénes, Ogawa Tohru, Pap Gábor, Péter Júlia, Péter Borbála, Szabó László, Szili István, Szőkefalvi-Nagy Erzsébet Jolán, Takahito Mikasa hg., Takaki Ryuji, Tóth Albert, Veszeloyszky Endréné, Yanai Keizo.